

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Філософсько-теологічний факультет

Кафедра культурології, релігієзнавства та теології

СИЛАБУС

навчальної дисципліни
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО
(вибіркова)

Освітньо-професійна програма: **Географія**
Спеціальності: **106 Географія**
Галузь знань **10 Природничі науки**
Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Мова навчання: **українська**

Розробник: **Микола Шкрібляк** – д. філос. н., доцент кафедри
культурології, релігієзнавства та теології

Профайл викладача (-ів)

Контактний тел.   **+38 097 601 11 73;**   **+38 050 044 22 74;**

E-mail: m.shkriblyak@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації: кожної останньої середи місяця 14. 30, але за потреби можуть бути й частіше та будь-якому зручному для учасників навчального процесу форматі (очно, дистанційно, за змішаною формою, індивідуально чи більшими або ж меншими групами, але за попередньою домовленістю).

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни)

Навчальний курс «Релігієзнавство», як вибіркова дисципліна, зорієнтований на здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня гуманітарних і природничих спеціальностей. Він знайомить з історичними формами релігії та географією їх поширення, обрядово-культовою практикою, світоглядно-ціннісними орієнтирами, морально-етичними настановами й специфікою функціонування в сучасному світі, а також модусами й рівнями впливу на духовно-культурне і суспільно-політичне життя людства, конкретної нації та/або індивіда.

Структура і змістове наповнення курсу дозволяє ознайомитися не лише з ключовими поняттями та категоріями релігієзнавства, а й навчитися самостійно аналізувати основні підходи до пояснення природи та сутності релігії, об'єктивних закономірностей її розвитку (еволюції), а також засвоїти фундаментальні принципи аналізу об'єктивних закономірностей розвитку релігійстворчого процесу.

Знання, практичні навички та уміння яких набувають студенти у ході вивчення курсу, допомагають орієнтуватися молоді у тих соціокультурних трансформаціях, ключову роль у яких відіграє діалог (або зіткнення) релігійного та нерелігійного, сакрального і профанного та самостійно визначати позитивні і негативні тенденції впливу тієї чи іншої віросповідної системи на макро- та мікрорівнях.

2. Мета навчальної дисципліни

полягає у вивченні закономірностей появи, розвитку і специфіки функціонування релігій (різних віросповідних систем та релігійних культів) в історичному контексті й на сучасному етапі цивілізаційного розвитку людства.

Завдання:

- зрозуміти сутнісні підходи до витлумачення природи та походження релігії (науково-філософський і теологічний підходи);
- навчитися визначати роль і місце релігії у процесі самовизначення та становлення людини як особистості;
- сформувати навички критичного осмислення функціональної природи різних релігійних утворень, їхніх віроповчальних доктрин, морально-етичних систем, культуротворчого потенціалу тощо;
- засвоїти зміст і специфіку імплементації нормативно-правових актів, які забезпечують свободу совісті та релігійних переконань в Україні й гарантують мирне співіснування релігійного і альтернативного до нього світогляду;
- шляхом витлумачення ідейно-ціннісного потенціалу тієї чи іншої релігії, опираючись на методологічні принципи релігієзнавства, сформувати здатність до критичного

осмислення соціальної природу релігії, її морально-виховне значення й адекватно оцінювати і, навіть, прогнозувати релігієтворчі процеси, доброзичливо ставлячись до прихильників релігійного і нерелігійного світоглядів.

- *прищепити повагу до релігійних морально-етичних настанов, які сприяють утвердженню ідей гуманізму, справедливості, свободи совісті та благочестя.*

Вивчення релігієзнавства поглиблює знання про історичну природу релігій світу, географію поширення, суспільнозначущу роль та комунікативно-ціннісний потенціал. Це дозволяють сформуванню вміння здійснювати критичну оцінку соціальної ролі релігії та Церкви й допомагає сформувати елементарні навички проведення експертизи релігійних процесів.

Форми педагогічної комунікації та проведення занять, в тому числі й позааудиторних на базі релігійних установ, спільнот та інших їхніх інфраструктурних об'єктах сприяє поглибленню компетенції фахової комунікації соціально-релігійного діалогу для здобувача вищої освіти у сфері наук про землю.

Для кращого засвоєння навчального матеріалу здобувачу вищої освіти належить мати добре сформовані знання з Історії України, Світової історії, Філософії та інших суспільствознавчих дисциплін.

3. Програмні результати навчання

ПРН 6	Виконувати різноманітні соціальні ролі, вміння презентувати себе, колектив, Україну.
ПРН 7	Вибирати цільові та смислові установки для своїх дій і вчинків

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання		
денна	2019 – 2020	I – II			15	0	15	0				залік

заочна	201 9 – 202 0	I – II				8	0	0	0			залік
---------------	------------------------	--------------	--	--	--	---	---	---	---	--	--	-------

3.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Змістовий модуль 1.</i>												
Релігія як історичне та соціокультурне явище: релігійні пошуки людства від політеїзму до монотеїзму												
Тема 1. Предметне поле релігіє- знавства. Структурно- функціональна природа релігії		2	2			6		1				7
Тема 2. Ранньоісторичні форми релігії та їх місце у структурі релігійного світогляду		1				6		1				8
Тема 3. Етнонаціональні релігії, їх еволюція та специфіка функціонування: 3.1.Зороастризм 3.2. Індуїзм 3.3.Юдаїзм		3	3			12		2				12
Разом за ЗМ1		6	5			24		4				27
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Змістовий модуль 2.</i>												
Світові релігії: доктринальні особливості, морально-ціннісний потенціал та форми адаптації у сучасному глобалізованому світі												
Тема 4. Буддизм: історичні передумови виникнення, основи віровчення та культ		2	2			6		1				12

Тема 5. Християнство: особливості становлення, основи віровчення та еволюційні форми		3	4			12		2				18
Тема 6. Іслам: особливості віровчення, культової практики та напрямки		2	2			10		1				15
Тема 7. Сучасні релігійні процеси і проблеми правового забезпечення свободи совісті та релігійних переконань		2	2			8		1				10
Разом за ЗМ 2		9	10			36		4				55
Усього годин		15	15			60		8				82

5.2. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми
1	Позитивний і негативний погляди на релігію: науково-філософська інтерпретація і теологічні концепції природи та функцій релігії
2	Національні релігії та сучасна специфіка їхнього розвитку
3	Аврамічні релігії: особливості їх теологічної ідентифікації й сотеріологічний потенціал
4	Православ'я, Католицизм та Протестантизм: спільне і відмінне у вченні, літургійній практиці й еклезіальному устроєві
5	Історична, культурна, соціально-релігійна та морально-правова аксіосфера світових релігій
6	Соціальна доктрина Церкви і актуальні проблеми біоетики
7	Сучасні форми місіонерської діяльності. Релігійний прозелітизм і екстремізм
8	Правові гарантії свободи совісті та суспільного буття релігії

5.3. Тематика індивідуальних завдань¹

¹ ІНДЗ – це навчальний блок, що містить навчальні елементи (тематику індивідуальних навчально-дослідницьких завдань) передусім для здобувачів вищої освіти, які належать до студентських наукових товариств, мають навички самостійної пошукової роботи та прагнуть їх поглибити в межах вивчення курсу «Релігієзнавство», а також тих, кому, згідно із рішенням кафедри, надано право навчатися за індивідуальним графіком.

ІНДЗ – здобувач вищої освіти виконує в межах змістових модулів або курсу. Разом за успішне та якісне виконання усіх форм ІНДЗ він може набрати 30. Решту 30 балів – за результатами модульного контролю (у формі письмової контрольної роботи або розв'язування тестових завдань – за вибором здобувача вищої освіти).

№ п/п	Назва теми
1	<p>«Релігія як комунікативно-ціннісний феномен»</p> <p>форма контролю: <i>аналітична доповідь</i> з елементами наукового оформлення та конкретним тематичним унаочненням</p> <p>кількість балів: 6</p>
2	<p>«Світові релігії: особливості віровчення, обрядово-культової практики і морально-психологічний портрети засновників»</p> <p>форма контролю: <i>презентація</i>, навчальний матеріал якої <i>увиразнює не лише історичні передумови, основні чинники появи, специфіку їхнього віровчення, культу цих релігій, а й характерні риси їх засновників: місце, час та особливості народження (втілення), покликання і служіння, безгрішність, божественність, чистота духовна та тілесна, здатність до всепрощення, ставлення до полігамії/моногамії, дари зіллення, примирення, любові, страждання, готовність до саможертви (принесення себе в жертву)</i></p> <p>кількість балів: 12</p>
3	<p>«Христова Церква в Україні: від Володимирого хрещення до Томосу»</p> <p>форма контролю: <i>реферат</i> з конкретними посиланнями на джерела та тематичну літературу і безпосереднім їх цитуванням та науковим оформленням (рукопис – обсягом не менше 4-5 ст.)</p> <p>кількість балів: 6</p>
4	<p>«Сучасні тоталітарні течії та релігійні рухи – суспільна загроза чи духовно-культурний прогрес демократичного суспільства з плюралізмом світоглядів?»</p> <p>форма контролю: <i>розробка та формулювання завдань для тестових програм</i>, що містить (у тому числі) аналіз найновіших соціологічних даних і наукові узагальнення щодо провідних тенденцій, впливів і функціональної природи сучасних тоталітарних течій і рухів</p> <p>кількість балів: 6</p>

5.4. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми
1	<p>Особливості та ілюзорно-компенсаторні можливості магії й шаманізму (конспект)</p> <p>кількість балів: 1</p>
2	<p>Функціональна природа та ідейно-ціннісний потенціал етнонаціональних релігій: індуїзму, юдаїзму, даосизму; сикхізму; конфуціанства</p>

	<i>(письмова робота; будь-яка релігія – за вибором здобувача вищої освіти)</i> кількість балів: 2
3	«Буддизм – філософія чи релігія»? <i>(есе)</i> кількість балів: 2
5	„Ісус Христос – міфічна постать чи реальна історична особа» <i>(наукове повідомлення з посиланнями на історичні джерела та канонічні тексти)</i> кількість балів: 2
6	Формування Корану як священної книги мусульман та історичного джерела <i>(історіософський твір-роздуми)</i> кількість балів: 2
7	«Основні віросповідні норми буддизму, християнства й ісламу» <i>(порівняльна таблиця)</i> кількість балів: 4
8	Церковно-релігійна палітра сучасної України і проблеми свободи совісті та віросповідання <i>(презентація з докладним описом соціологічних даних центру імені О. Разумкова на поточний рік)</i> кількість балів: 2

6. Система контролю та оцінювання

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента та ін.

Формою підсумкового контролю є залік.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Структурно курс поділений на два змістові модулі (ЗМ). За кожен з них студент може отримати 30 балів.

На заліку – не більше 40. У підсумку – 100 балів.

Кожен із модулів завершується обов'язковим модульним контролем. Виконання модульної контрольної роботи полягає в розв'язанні двох теоретичних і одного практичного завдань. Результати виконання перших двох завдань фіксуються письмово на спеціально розробленому бланку і зберігають на кафедрі до завершення вивчення курсу. Тестування – у системі Moodle або іншій інформаційно-комунікаційній платформі.

Залік проводиться в усній формі (авдиторно або дистанційно). Якщо студент на обидва питання зумів дати правильні, чітко сформульовані та вичерпні відповіді, то в підсумку він може набрати не більше 20-ти балів. Практичне завдання – термінологічний диктант і розв'язування тестових завдань – так само здійснюється у системі Moodle або іншій інформаційно-комунікаційній платформі. Правильне виконання третього завдання залікового білета оцінюється 20-ма балами. Разом за залік – 40 балів.

Підсумкова форма контролю – **залік**.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81-89	B	добре	
71-80	C		
61-70	D	задовільно	
50-60	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук. ред. проф. А. Колодного. – К., 2000.
2. Біблія. Книги Святого Письма Старого і Нового Завіту. – К.: УПЦ КП, 2009.
3. Глосарій релігієзнавця / За ред. член-кор. НАПН України Балуха В.О. – Чернівці: Наші книги, 2013. – 280 с.
4. Головащенко С. Історія християнства. – К., 2001.
5. Докаш В.І., Лешан В.Ю. Загальне релігієзнавство: Навчальний посібник. – Чернівці, 2004.
6. Історія релігій в Україні. В 10-ти тт. – К., 1997 – 2007.
7. Кислюк К. В. Релігієзнавство : навч. посібн. / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Кондор, 2004. – 646 с.
8. Коран / пер. смислов и коммент. В. Прохорова ; глав. ред. М. С. Аль-Рошд. – 10-е изд., доп. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 2008. – 799 с.
9. Крымский А. Е. История мусульманства / Агатагел Ефимович Крымский ; ред. кол. : Р. Ж. Баязитов и др. – 3-е изд., перераб., доп. в соотв. с замеч. авт. – М. ; Жуковский : Кучково поле, 2003. – 463 с.
10. Мизак Н. С. Історія світової релігієзнавчої думки. Навч.-метод. посібник. – Чернівці: Рута. – Чернівецький нац. ун-т, 2013.
11. Шкрібляк М. В. Біблієзнавство. Навч.-метод. посібник Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 104 с.
12. Шкрібляк М. В. Іслам: Вступ до історії та віровчення. Навчальний посібник. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 112 с.
13. Святе Письмо заперечує навчання Свідків Єгови / Пер. з пол. Василя Корендія. – Львів-Рудно, 1996. – 214 с.
14. Якубович м. м. Іслам: практичні аспекти : [навчально-методичний посібник] / М. Якубович. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – 188 с.

7.2. Допоміжна

15. Дхаммапада. /пер. В.Топорова. – Самара, 1998.
16. Еврейская энциклопедия: свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем. – М., 1991.
17. Еліаде М. Священне і мирське // Еліаде М. Мефістофель і андрогін / Пер. з нім. – К.: Основи, 2001. – С. 7 – 116.
18. Еліаде М. Трактат з історії релігій / Пер. з фр. О. Панича. – К.: Дух і Літера, 2016.
19. Єленський В., Саган О. Саєнтологія в Україні. – К., 2004.
20. Катехизм Католицької Церкви. – Львів: Синод УГКЦ, 2002. – 772 с.
21. Колодний А. Рідна Українська Національна Віра.- К., 2002.
22. Конфесіологія релігії. Колективна монографія. За ред. А.Колодного і Л.Филипович. – К., 2009.
23. Кралюк П., Шкрібляк М. Історія релігієзнавства в Україні: Навчальний підручник. –К. : КНТ, 2017. 160 с.
24. Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття : монографія / Н.А. Латигіна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 360 с.
25. Любащенко В.І. Історія протестантизму в Україні. – К., 1996.
26. Матвеев К.П. История ислама. – М., 2005.
27. Матвеев В.О. Крішнаїти в Україні: проблеми і тенденції культурно-релігійного діалогу. – К., 2005.
28. Мень А. История религии в поисках пути, истины и жизни. – М., 1991. – Т.1, 2.
29. Мифы Древней Индии. Бхагавадгита. – СПб., 2000.
30. Новітні релігії в сучасній Україні. Збірник матеріалів / Ред. колегія В.Д.Боднарєнко – гол. ред. і ін. – К., 2000.
31. Основні документи Берестейської унії. – Львів, 1996.
32. Православний катехизис: основи християнського віровчення. – К.: Видавничий відділ УПЦ (МП), 2012. – 334 с.
33. Религии Китая: Хрестоматия. – СПб., 2001.
34. Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. – К., 2004.
35. Слесарев А. В. Расколоведение. – Введение в понятийный аппарат. – Москва: Новоспасский мужской монастырь, 2012. – 2007 с.
36. Чернышев В. М. Сектоведение. – Москва: Полиграфкомбинат Иконы Божией Матери «Смоленская», 2010. – 284 с.
37. Шкрібляк М.В. «Церковний Переяслав» на тлі унійних колізій і політико-ідеологічних стратегій ранньомодерної України-Руси : монографія. – 2-ге вид., доп. / Микола Шкрібляк. – Чернівці : Наші книги, 2016. – 400 с.

7.3. Інформаційні ресурси

38. Diasporiana Електронна бібліотека <http://diasporiana.org.ua/category/religiya/>
39. Національна Бібліотека України імені Володимира Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
40. Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди <http://www.filosof.com.ua/>
41. Электронная энциклопедия и библиотека Руниверс https://runivers.ru/lib/index_lib.php
42. Офіційний сайт Православної Церкви України <https://www.pomisna.info/uk/>
43. Релігійно-інформаційна служба України – РІСУ – <https://risu.org.ua/>
44. Сайт Верховної Ради України, база законів і нормативних актів <http://zakon.rada.gov.ua>

45. «Чем отличается Католическая Церковь от Православной?» <https://www.geopolitica.ru/article/chem-otlichaetsya-katolicheskaya-cerkov-ot-pravoslavnoy>
<https://www.youtube.com/watch?v=SyWsiGp9ytM>
46. Буддизм <http://www.grandars.ru/college/filosofiya/buddizm.html>
47. История Христианской Церкви I – III веков
48. Иудаизм – еврейская религия. Сущность и цель иудаизма <https://toldot.ru/iudaizm.html>
49. Иудаизм, христианство, ислам <https://www.youtube.com/watch?v=iLevGu2gFq4>
50. Ислам з погляду християнства https://www.youtube.com/watch?v=oBSdAtCS_sw
51. Коротко про Ислам <https://azbyka.ru/kratko-ob-islame>
52. О буддизме. На чем основана религия буддистов? А. И. Осипов <https://www.youtube.com/watch?v=uJ9KuSue5hc>
53. Православие и Католичество: понимание греха, заслуги, индульгенция (Catholic Church) <https://www.youtube.com/watch?v=c38xmWEuBY>
54. Принципиальное отличие христианства от иудаизма https://www.youtube.com/watch?v=jNYn9fQN_TY
55. Протестантская реформация: Истоки (5 из 9) | 1450-1750 | Всемирная история <https://www.youtube.com/watch?v=vyjznB9k9mU>
56. Протестантская Реформация: Контрреформация (8 из 9) | 1450-1750 | Всемирная история <https://www.youtube.com/watch?v=mQHJKPncWsY>
57. Протестантская Реформация: Мартин Лютер (6 из 9) | 1450-1750 | Всемирная история <https://www.youtube.com/watch?v=H8l7ZleENk>
58. Таїнства в Церкві Христові (Християнські Таїнства) https://azbyka.ru/1/sem_tserkovnyh_tainstv
59. Человек перед Богом. Ислам / Мечеть / [tvkultura.ru https://www.google.com/search?q=%D0%98%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BC&client=firefox-b-d&sxsrf=ACYBGNQplhSa7y-WPlit_IA03e-x1JXIA:1568637265013&source=lnms&tbn=vid&sa=X&ved=0ahUKEwinl9mXrdXkAhVQposKHxbKAJ4Q_AUIEygD&biw=1366&bih=654](https://www.google.com/search?q=%D0%98%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%BC&client=firefox-b-d&sxsrf=ACYBGNQplhSa7y-WPlit_IA03e-x1JXIA:1568637265013&source=lnms&tbn=vid&sa=X&ved=0ahUKEwinl9mXrdXkAhVQposKHxbKAJ4Q_AUIEygD&biw=1366&bih=654)